

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکز

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد: (M.A)

گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی سیر تحولات تاریخی حقوق اجتماعی زن در باب

(قضاوت ، مرجعیت، شهادت) در فقه و حقوق موضوعه

استاد راهنما:

دکتر مجید وزیری

استاد مشاور:

دکتر جمشید معصومی

پژوهشگر:

عزیزه نوری شاولد علیایی

بهار ۱۳۹۰

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکز

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد: (M.A)

گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی سیر تحولات تاریخی حقوق اجتماعی زن در باب

(قضاوت ، شهادت، مرجعیت) در فقه و حقوق موضوعه

استاد راهنما:

دکتر مجید وزیری

استاد مشاور:

دکتر جمشید معصومی

پژوهشگر:

عزیزه نوری شاولد علیایی

بهار ۱۳۹۰

تقدیم به :

ساحت مقدس حضرت صاحب الزمان (عج)، منجی عدالت کسب عالم

و به ساحت مقدس بانوی بزرگوار دشت کربلا حضرت زینب (س) و برادرزاده‌ی کرانتقدرو کرانماید ایشان حضرت رقیه (س) که در مقام و منزلت ایشان

همین بس که تاریخ حامل سلام خداوند به ایشان در همه‌ی دوران بوده است.

به حمایت‌های عاطفی و معنوی خانواده‌ام که نهال عشق به تحصیل و پیشرفت را از بهان کودکی در روح و روانم نهاده‌اند.

به اساتید و دوستان بزرگوارم که حضور معنوی ایشان، همواره چراغ راه زندگانی بوده‌اند.

باشد که توفیق آن یابم تا ذره‌ای از دریای یکران محبت همگان را جبران کنم.

تشکر و قدردانی

حمد و سپاس خدایی را سزاوارست که تیر ختمی قنایش را بهیچ سپری نمی‌سکند و لطف و محبت و هدایایش را بهیچ مانعی باز نمی‌دارد و بهیچ آفریده‌ای به پای شباهت مخلوقات او نمی‌رسد و سلام و صلوات بر فرستاده‌ی برحقش حضرت ختمی مرتبه محمد مصطفی صلوات... علیه و خاندان مطهرشان.

تقدیر از راهنمایی‌های استاد بزرگوار و عنایات ویژه‌ی ایشان و کتر مجید وزیری استاد کرامت‌درو و مسئول جامعه‌ی فقه و مبانی حقوق اسلامی و جناب آقای دکتر جمشید معصومی از تلاش کران عرصه‌ی علمی در حوزه و دانشگاه کمال تشکر و قدردانی را می‌نمایم و برای این بزرگواران از خداوند منان آرزوی سلامتی و توفیقات روزافزون دارم.

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب عزیزه نوری شاولد علیایی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته‌ی فقه و حقوق اسلامی با شماره‌ی دانشجویی ۸۷۰۸۴۹۱۵۷ اعلام می‌نمایم که کلیه‌ی مطالب مندرج در این پایان‌نامه با عنوان:

بررسی سیر تحولات تاریخی حقوق اجتماعی زن در باب (قضاوت ، شهادت، مرجعیت) در فقه و حقوق موضوعه .

حاصل کار پژوهشی خود بوده و چنانچه دستاوردهای پژوهشی دیگران را مورد استفاده قرار داده باشم طبق ضوابط و رویه‌های جاری آن را ارجاع داده و در فهرست منابع و مآخذ ذکر نموده‌ام. علاوه بر آن تأکید می‌نمایم که این پایان‌نامه قبلاً برای احراز مدارک هم‌سطح- پائین‌تر یا بالاتر ارائه نشده و چنانچه در هر زمان خلاف آن ثابت شود، بدین وسیله متعهد می‌شوم، در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام توسط دانشگاه بدون کوچک‌ترین اعتراضی آن را بپذیرم.

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای / خانم

از پایان نامه خود دفاع نموده و با

نمره‌ی

به حروف

و با درجه

مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
۲	پیشگفتار
۴	فصل اول : کلیات
۵	بخش اول : طرح تحقیق
۵	۱-۱-۱ هدف مشخص تحقیق
۵	۲-۱-۱ بیان موضوع تحقیق
۶	۳-۱-۱ بیان مسئله
۷	۴-۱-۱ ضرورت بحث و اهداف تحقیق
۸	۵-۱-۱ پیشینه تحقیق
۸	۶-۱-۱ جنبه جدید بودن تحقیق
۸	۷-۱-۱ سؤالات تحقیق
۹	۸-۱-۱ فرضیه‌های تحقیق
۱۰	۹-۱-۱ روش تحقیق و گردآوری اطلاعات
۱۱	۱۰-۱-۱ ساختار و محدوده‌ی تحقیق
۱۱	۱۱-۱-۱ کلید واژه‌های تحقیق
۱۲	بخش دوم : مفهوم شناسی واژه‌های تحقیق
۱۲	۱-۲-۱ فقه
۱۲	۱-۱-۲-۱ تعریف لغوی فقه
۱۲	۲-۱-۲-۱ فقه در اصطلاح
۱۳	۳-۱-۲-۱ تاریخ ادوار فقه
۱۶	۲-۲-۱ حقوق
۱۶	۱-۲-۲-۱ تعریف لغوی و اصطلاحی حقوق
۱۷	۲-۲-۲-۱ اقسام حقوق در فقه
۱۸	۳-۲-۱ تقسیمات حقوق
۱۸	۱-۳-۲-۱ تعریف لغوی حقوق اجتماعی

۱۹	 ۲-۳-۲-۱- تقسیمات و مصادیق حقوق اجتماعی زن
۱۹	 ۳-۳-۲-۱- حقوق اجتماعی ، تاریخی زن در اسلام
۱۹	 ۱-۳-۲-۱- حقوق اجتماعی عام زن در اسلام
۲۰	 ۲-۳-۲-۱- حقوق اجتماعی زن از نظر اقتصادی
۲۲	 ۳-۳-۲-۱- حقوق اجتماعی زن از نظر سیاسی
۲۶	 ۴-۳-۲-۱- حقوق اجتماعی زن از نظر حقوق خانواده
۲۶	 ۵-۳-۲-۱- حقوق اجتماعی زن از نظر قضایی
۲۷	 ۶-۳-۲-۱- حقوق اجتماعی زن از نظر تحصیل و کار
۲۸	 ۲-۱-۳-۲-۱- حقوق اجتماعی اختصاص زن در اسلام
۲۸	 ۲-۲-۱-۳-۲-۱- اقسام حقوق اجتماعی اختصاصی زن
۳۰	 ۴-۲-۱- زن
۳۰	 ۱-۴-۲-۱- تعریف لغوی زن
۳۰	 ۲-۴-۲-۱- نگرانه‌های تاریخی و جاهلی در خصوص زن
۳۳	 ۵-۲-۱- قضاوت
۳۳	 ۱-۵-۲-۱- تعریف لغوی قضاوت
۳۳	 ۲-۵-۲-۱- معنای قضاوت در قرآن
۳۴	 ۳-۵-۲-۱- تعریف قضاء از دیدگاه جمعی از علماء
۳۵	 ۴-۵-۲-۱- قضاء در اسلام (قرآن و سنت)
۳۶	 ۶-۲-۱- اجتهاد
۳۶	 ۱-۶-۲-۱- اجتهاد از نظر اهل لغت
۳۷	 ۲-۶-۲-۱- تعریف اجتهاد از دیدگاه علماء
۳۹	 ۳-۶-۲-۱- مفهوم مفتی در لغت و اصطلاح
۳۹	 ۴-۶-۲-۱- اجتهاد در اسلام و قرآن
۴۱	 ۷-۲-۱- شهادت (گواهی)
۴۱	 ۱-۷-۲-۱- تعریف شهادت از نظر لغوی و اصطلاحی
۴۳	 فصل دوم : قضاوت زن و سیر تحولات تاریخی آن
۴۴	 ۱-۲- تمهید

۴۵	 ۲-۱-۱- حکم و مشروعیت قضا در اسلام
۴۵	 ۲-۱-۲- قضا واجب کفایی است
۴۶	 ۲-۲- شرایط و صفات قاضی
۵۰	 ۲-۳- دلایل فقهی ممنوعیت قضاوت زن
۵۲	 ۲-۴- آرای فقهای امامیه پیرامون قضاوت زنان
۵۲	 ۲-۴-۱- فقهایی که اساساً به ذکر صفات قاضی نپرداخته‌اند
۵۳	 ۲-۴-۲- فقهایی که شرط ذکورت را جزء شروط قاضی ذکر نکرده‌اند
۵۴	 ۲-۴-۳- فقهایی که ذکورت را جزء شروط قاضی ذکر کرده‌اند
۵۷	 ۲-۴-۴- فقهایی که در شرط ذکورت برای تصدی منصب قضاء تردید وارد کرده‌اند
۵۸	 ۲-۴-۵- فقهایی که از شرایط لازم در قاضی سخن گفته‌اند و ذکورت را به طور مطلق رد نکرده‌اند
۵۸	 ۲-۵- آرای فقهای اهل سنت پیرامون قضاوت زنان
۵۹	 ۲-۵-۱- فقهایی که قضاوت زنان را مطلقاً جایز نمی‌دانند
۶۰	 ۲-۵-۲- فقهایی که قضاوت زنان را در مواردی نافذ می‌دانند
۶۰	 ۲-۵-۳- فقهایی که منصب قضاوت را جایز و احکام صادر را نافذ می‌دانند
۶۱	 ۲-۶- سیر تاریخی آرای فقها
۶۲	 ۲-۶-۱- سیری در تحول آرای فقهای امامیه
۶۲	 ۲-۶-۲- آرای فقهای دوره‌ی اول
۶۲	 ۲-۶-۳- آرای فقهای دوره‌ی دوم
۶۳	 ۲-۶-۴- آرای فقهای دوره‌ی سوم
۶۴	 ۲-۶-۵- آرای فقهای دوره‌ی چهارم
۶۶	 ۲-۷- نتیجه سیر تاریخی، فقهی حق زن در قضاوت
۶۷	 ۲-۸- نظام حقوقی در مورد قضاوت زن
۶۷	 ۲-۸-۱- قضاوت زنان در ایران
۶۹	 فصل سوم : مرجعیت زن و سیر تحولات تاریخی آن
۷۰	 ۳-۱- تمهید
۷۱	 ۳-۲- تأثیر مقتضیات زمان بر جواز مرجعیت زن

۷۲	 ۳-۳- شرایط مجتهد
۷۴	 ۳-۴- ادله موافقین و مخالفین مرجعیت زن
۷۵	 ۳-۴-۱- ادله‌ی قائلین به عدم جواز مرجعیت زن
۷۷	 ۳-۴-۲- ادله‌ی قائلین به جواز مرجعیت زن
۷۹	 ۳-۵- ذکوریت در کتاب‌های اصول
۷۹	 ۳-۵-۱- فقهای که نسبت به شرط ذکوریت اظهار نظر نکرده‌اند.
۸۱	 ۳-۵-۲- فقهای که شرط ذکوریت را بیان نموده‌اند ولی در آن تردید کرده‌اند.
۸۱	 ۳-۵-۳- فقهای که از ذکوریت نام می‌برند ولی براساس مبانی آن را نپذیرفته‌اند.
۸۳	 ۳-۶- مرجعیت زن از نگاه علمای امامیه
۸۳	 ۳-۶-۱- فقهای که اساساً صفات مجتهد را بیان نکرده‌اند.
۸۴	 ۳-۶-۲- کسانی که شرط ذکوریت را جزء شرایط مفتی ذکر نکرده‌اند.
۸۶	 ۳-۶-۳- کسانی که به شرط ذکوریت در مفتی تصریح کرده‌اند.
۸۸	 ۳-۶-۴- کسانی که به عدم اشتراط ذکوریت در مفتی تصریح کرده‌اند.
۸۹	 ۳-۷- سیر تاریخی آرای فقهای امامیه در ادوار چهارگانه‌ی فقهی
۸۹	 ۳-۷-۱- آرای فقهای دوره‌ی اول
۸۹	 ۳-۷-۲- آرای فقهای دوره‌ی دوم
۸۹	 ۳-۷-۳- آرای فقهای دوره‌ی سوم
۹۰	 ۳-۷-۴- آرای فقهای دوره‌ی چهارم
۹۰	 ۳-۸- آرای فقهای اهل سنت پیرامون مرجعیت زن
۹۰	 ۳-۸-۱- مرجعیت زن از نگاه علمای اهل سنت
۹۰	 ۳-۸-۲- شرط ذکوریت مفتی از دیدگاه فقهای اهل سنت
۹۲	 ۳-۸-۳- کسانی که اساساً به ذکر صفات مفتی نپرداخته‌اند.
۹۲	 ۳-۸-۴- کسانی که شرط ذکوریت را جزء شروط مفتی ذکر نکرده‌اند.
۹۳	 ۳-۸-۵- کسانی که به عدم شرط ذکوریت در مفتی تصریح کرده‌اند.
۹۳	 ۳-۸-۶- کسانی که در مفتی ذکوریت را شرط می‌دانند.
۹۴	 ۳-۹- زنان اهل علم
۹۵	 ۳-۹-۱- حضرت فاطمه (س)
۹۵	 ۳-۹-۲- حضرت زینب کبری (س)

۹۶	 ۳-۹-۳- ام حبیبه
۹۶	 ۳-۹-۴- ام سلمه
۹۶	 ۳-۹-۵- ام کلثوم قزوینی
۹۷	 ۳-۹-۶- ام کلثوم عمری
۹۷	 ۳-۹-۷- حمیده مصفا
۹۷	 ۳-۹-۸- حکیمه خاتون
۹۸	 ۳-۹-۹- دختر عزیز الله مجلسی
۹۸	 ۳-۹-۱۰- ام علی
۹۸	 ۳-۹-۱۱- بانوی مجتهده ایرانی
۹۹	 ۳-۹-۱۲- بانو نصرت امینی
۱۰۰	 ۳-۱۰- علت عدم گرایش زنان برای به عهده گرفتن تصدی قضاوت و مرجعیت
۱۰۱	 ۳-۱۱- نتیجه بررسی فقهی و تاریخی حق مرجعیت زن.
۱۰۳	 فصل چهارم : شهادت زن و سیر تحولات تاریخی آن
۱۰۴	 ۴-۱- تمهید
۱۰۵	 ۴-۲- ارزش شهادت زن
۱۰۵	 ۴-۲-۱- تقسیم ها و ملاک ها
۱۰۷	 ۴-۲-۲- تقسیم براساس اهمیت حقوق
۱۰۸	 ۴-۳- ادله فقها در حجیت یا عدم حجیت شهادت زنان
۱۰۸	 ۴-۳-۱- ادله حجیت شهادت شاهد
۱۰۹	 ۴-۳-۲- ادله عدم حجیت شهادت زن
۱۱۰	 ۴-۴- حدود شهادت زن
۱۱۰	 ۴-۴-۱- مبانی ارائه شده در حدود
۱۱۰	 ۴-۴-۱-۲- تعطیلی حدود در زمان غیبت
۱۱۰	 ۴-۴-۱-۳- جواز اجرای حدود در زمان غیبت
۱۱۱	 ۴-۴-۱-۴- روایات در ابواب مختلف فقه
۱۱۱	 ۴-۴-۱-۱- باب حدود
۱۱۲	 ۴-۴-۱-۲- باب وصیت

۱۱۳	 باب ارث ۴-۱-۳-۴
۱۱۴	 باب دیات ۴-۱-۴-۴
۱۱۵	 بررسی ادله شهادت زنان در موضوعات ۴-۵-۵
۱۱۵	 ادله شهادت زنان در غیر حدود ۴-۵-۱
۱۱۵	 آراء نظریات فقها در خصوص شهادت زن در دین ۴-۵-۲
۱۱۵	 ادله برابری شهادت دو زن به جای یک مرد در دیون و اموال ۴-۵-۳
۱۱۶	 شهادت زن در رویت هلال ۴-۶-۶
۱۱۷	 روایات ۴-۶-۱
۱۱۷	 آراء و نظریات فقها ۴-۶-۲
۱۱۸	 شهادت زن در طلاق ۴-۷-۷
۱۱۸	 ادله شهادت شاهد در صحت طلاق ۴-۷-۱
۱۲۰	 آراء و نظریات فقها ۴-۷-۲
۱۲۰	 شهادت زن در نکاح ۴-۸-۸
۱۲۰	 آراء و نظریات فقها ۴-۸-۱
۱۲۱	 ادله مانعان و موافقان حجیت ۴-۸-۲
۱۲۱	 ادله مانعان حجیت ۴-۸-۱-۲
۱۲۲	 ادله موافقان حجیت ۴-۸-۲-۲
۱۲۲	 شهادت زن در رضاع ۴-۹-۹
۱۲۳	 آراء و نظریات فقها در پذیرش شهادت در رضاع ۴-۹-۱
۱۲۳	 قائلان به پذیرش شهادت زنان در رضاع ۴-۹-۲
۱۲۳	 ادله قائلان به پذیرش شهادت زنان ۴-۹-۳
۱۲۴	 قائلین به عدم پذیرش شهادت زنان ۴-۹-۴
۱۲۴	 ادله قائلین به عدم پذیرش شهادت زنان در رضاع ۴-۹-۵
۱۲۵	 شهادت زن در اثبات قتل ۴-۱۰-۱۰
۱۲۵	 آراء و نظریات فقها ۴-۱۰-۱-۱۰
۱۲۶	 ادله حجیت و عدم حجیت شهادت زن در قتل ۴-۱۰-۲
۱۲۶	 ادله قول عدم حجیت ۴-۱۰-۲-۱
۱۲۷	 ادله قول حجیت شهادت زنان در قصاص ۴-۱۰-۲-۲

۱۲۸	 ۴-۱۰-۲-۳- بررسی دلالت روایات از نظر فقها
۱۲۹	 ۴-۱۰-۲-۴- حل تعارض روایات
۱۳۰	 ۴-۱۱- شهادت زنان در حدود و تعزیرات
۱۳۰	 ۴-۱۱-۱- حدود عرضی
۱۳۲	 ۴-۱۱-۲- موارد استثناء از عدم پذیرش شهادت زنان در حدود
۱۳۲	 ۴-۱۱-۲-۱- دلیل بر پذیرش شهادت سه مرد و دو زن در اجرای رجم
۱۳۳	 ۴-۱۱-۳- استثناء حد زنا (جلد)
۱۳۳	 ۴-۱۱-۳-۱- آرای و نظریات فقها و ادله‌ی آن‌ها
۱۳۳	 ۴-۱۱-۳-۲- آرای فقهای قائل به پذیرش
۱۳۳	 ۴-۱۱-۳-۳- آرای فقهای قائل به عدم پذیرش
۱۳۴	 ۴-۱۱-۴- حد سحر و لواط
۱۳۴	 ۴-۱۱-۴-۱- موافقان شهادت زن در سحر و لواط
۱۳۴	 ۴-۱۱-۴-۲- ادله‌ی موافقان شهادت زن در لواط و سحر
۱۳۶	 ۴-۱۱-۴-۳- نظریات فقها و ادله مخالفان پذیرش شهادت زن
۱۳۶	 ۴-۱۱-۵- تعزیرات
۱۳۷	 ۴-۱۲- شهادت زن در ولادت، استهلال، عیوب باطنی زن
۱۳۷	 ۴-۱۲-۱- روایات
۱۳۸	 ۴-۱۲-۲- آراء و نظریات فقها
۱۳۹	 ۴-۱۳- شهادت زن از دیدگاه مذاهب اربعه
۱۳۹	 ۴-۱۳-۱- شهادت زنان از دیدگاه مکتب حنفیه
۱۳۹	 ۴-۱۳-۱-۱- حدود قصاص
۱۴۱	 ۴-۱۳-۲- شهادت زنان در حقوق مالی و غیر مالی
۱۴۱	 ۴-۱۳-۲- شهادت زنان از دیدگاه مکتب مالکیه
۱۴۱	 ۴-۱۳-۲-۱- شهادت زنان در حقوق مالی و غیر مالی
۱۴۲	 ۴-۱۳-۲-۲- شهادت زنان بدون شهادت مردان
۱۴۳	 ۴-۱۳-۳- شهادت زنان از دیدگاه مکتب شافعیه
۱۴۳	 ۴-۱۳-۳-۱- شهادت زنان در حقوق مالی و غیر مالی
۱۴۴	 ۴-۱۳-۳-۲- شهادت زنان بدون ضمیمه شهادت مردان

۱۴۴	 ۴-۱۳-۴- شهادت زنان از دیدگاه مکتب حنبلیه
۱۴۴	 ۴-۱۳-۴-۱- شهادت زنان در حقوق مالی و غیر مالی
۱۴۵	 ۴-۱۴-۱- شهادت زن در قوانین موضوعه فعلی ایران
۱۴۵	 ۴-۱۴-۱- در قوانین جزایی
۱۴۷	 ۴-۱۴-۲- در قوانین مدنی
۱۴۸	 ۴-۱۴-۳- نظر شورای نگهبان
۱۵۰	 نتیجه گیری
۱۵۴	 پیشنهادات
۱۵۵	 کتابنامه

باسمه تعالی	
دانشکده ادبیات و علوم انسانی	

این چکیده به منظور چاپ در پژوهش‌نامه‌ی دانشگاه تهیه شده است.	
نام واحد دانشگاهی : تهران مرکزی	کد واحد : ۱۰۱
عنوان پایان نامه سیر تحولات تاریخی حقوق اجتماعی زن در باب (قضاوت ، مرجعیت ، شهادت) در فقه و حقوق موضوعه	
نام و نام خانوادگی : عزیزه نوری شاه ولدعلیائی	تاریخ شروع پایان نامه : ۸۹/۴/۱
شماره دانشجوی : ۸۷۰۸۴۹۱۵۷	تاریخ اتمام پایان نامه : ۹۰/۱/۱۹
رشته تحصیلی « فقه و مبانی حقوق اسلامی	
استاد/ استادان راهنما : دکتر مجید وزیری	
استاد/ استادان مشاور: دکتر جمشید معصومی	
آدرس و شماره تلفن: خیابان هفده شهریور شمالی - خیابان شهید گل - کوچه ریاحی - پلاک ۸ ۳۳۷۲۲۴۵۶	
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش‌های اجرا و نتایج به دست آمده) ۱. هدف پژوهش : بیان نظر و آرای فقهای امامیه و چندی از فقهای اهل سنت در ادوار فقه در باب قضاوت، شهادت و مرجعیت زن است. ۲. روش پژوهش : روش کتابخانه‌ای و ترجمه کتب و تحقیق از منابع موثق بوده است. ۳. ابزار اندازه‌گیری : استفاده از کتب فقهی (شیعه و سنی) و کتب حقوقی می‌باشد. ۴. طرح پژوهش : طرح کلی پژوهش متشکل از چهار فصل می‌باشد. ۱. کلیات پژوهش و مفهوم شناسی واژه‌های کلیدی . ۲. قضاوت زن و سیر تحولات تاریخی آن. ۳. مرجعیت زن و سیر تحولات تاریخی آن. ۴. شهادت زن و سیر تحولات تاریخی آن، که در دوره‌های تاریخی فقه مورد بررسی قرار گرفته و بازنگری دلایل و مستندات فقهی جهت پاسخ به شهادت و سؤالات مطروحه در این زمینه گردآوری شده است. ۵. نتیجه کلی : ماحصل و نتیجه این پایان نامه با توجه به تفحص و جستجوی به عمل آمده عبارت است از شرط ذکوریت به عنوان یکی از شروط قاضی در ابتدای دوره‌ی دوم فقه اسلامی از زمان شیخ طوسی (ره) سیر تکاملی را طی کرده و از اواخر دوره ی سوم فقهایی که قائل به جواز قضاوت زنان در مواردی یا به طور مطلق بوده‌اند افزوده می‌گردد؟ زیرا از مهم‌ترین شئون حکومت اسلامی، بیان اجرای قوانین و احکام الهی است. در همه ادوار زنان فقیه و مجتهدی که یکسان با مردان بوده‌اند مورد پذیرش جامعه اسلامی بوده‌اند، دیده می‌شوند و بنا بر سیره عقلاء که همان رجوع جاهل به عالم است حفظ گردیده است. زیرا قضاوت و مرجعیت تقلید از مناصب مهم و حساس است. شهادت زن نیز از مقوله حقوق نیست، بلکه تکلیف است. عدم تفکیک این دو باعث بروز سوء تعبیهایی شده و زنان به این باور غلط سوق داده می‌شوند که به ایشان ستم شده و حقوق آنان رعایت نشده است. و نتیجه آن‌که حقوق اجتماعی زن در اسلام هم‌چنان حفظ و رفیع‌تر گردیده است. ۶. کلید واژه‌ها : فقه و ادوار فقه، حقوق، حقوق اجتماعی، زن، قضاوت، مرجعیت ، شهادت	
نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش‌نامه دانشگاه مناسب است.	تاریخ و امضاء
مناسب نیست .	

چکیده

هدف از این پژوهش بیان نظر و آرای فقهای امامیه و چندی از فقهای اهل سنت در ادوار فقه در باب قضاوت، شهادت و مرجعیت زن است.

روشی که در این پژوهش به کاررفته روش کتابخانه‌ای و ترجمه کتب و تحقیق از منابع موثق بوده است.

ابزار اندازه‌گیری در این پژوهش استفاده از کتب فقهی (شیعه و سنی) و کتب حقوقی می‌باشد.

این پایان نامه متشکل از چهار فصل می‌باشد.

فصل اول؛ کلیات طرح تحقیق و مفهوم شناسی واژه‌های کلیدی، فصل دوم؛ قضاوت زن و سیر تحولات تاریخی آن، فصل سوم؛ مرجعیت زن و سیر تحولات تاریخی آن، فصل چهارم؛ شهادت زن و سیر تحولات تاریخی آن، که در دوره‌های تاریخی فقه مورد بررسی قرار گرفته و بازنگری دلایل و مستندات فقهی جهت پاسخ به شهادت و سؤالات مطروحه در این زمینه گردآوری شده را مورد بررسی قرار داده ایم.

ماحصل و نتیجه این پایان نامه با توجه به تفحص و جستجوی به عمل آمده عبارت است از شرط ذکوریت به عنوان یکی از شروط قاضی در ابتدای دوره‌ی دوم فقه اسلامی از زمان شیخ طوسی (ره) سیر تکاملی را طی کرده و از اواخر دوره ی سوم فقهایی که قائل به جواز قضاوت زنان در مواردی یا به طور مطلق بوده‌اند افزوده می‌گردد؟ زیرا از مهم‌ترین شئونات حکومت اسلامی، بیان اجرای قوانین و احکام الهی است. در همه ادوار زنان فقیه و مجتهدی که یکسان با مردان بوده‌اند مورد پذیرش جامعه اسلامی بوده‌اند، دیده می‌شوند و بنا بر سیره عقلاء که همان رجوع جاهل به عالم است حفظ گردیده است. زیرا قضاوت و مرجعیت تقلید از مناصب مهم و حساس است.

شهادت زن نیز از مقوله حقوق نیست، بلکه تکلیف است. عدم تفکیک این دو باعث بروز سوء تعبیرهایی شده و زنان به این باور غلط سوق داده می‌شوند که به ایشان ستم شده و حقوق آنان رعایت نشده است.

و نتیجه آن که حقوق اجتماعی زن در اسلام هم‌چنان حفظ و رفیع‌تر گردیده است.

کلید واژه‌ها : فقه و ادوار فقه، حقوق، حقوق اجتماعی، زن، قضاوت، مرجعیت، شهادت

چکیده

هدف از این پژوهش بیان نظر و آرای فقهای امامیه و چندی از فقهای اهل سنت در ادوار فقه در باب قضاوت، شهادت و مرجعیت زن است.

روشی که در این پژوهش به کاررفته روش کتابخانه‌ای و ترجمه کتب و تحقیق از منابع موثق بوده است.

ابزار اندازه‌گیری در این پژوهش استفاده از کتب فقهی (شیعه و سنی) و کتب حقوقی می‌باشد.

این پایان نامه متشکل از چهار فصل می‌باشد.

فصل اول؛ کلیات طرح تحقیق و مفهوم شناسی واژه‌های کلیدی، فصل دوم؛ قضاوت زن و سیر تحولات تاریخی آن، فصل سوم؛ مرجعیت زن و سیر تحولات تاریخی آن، فصل چهارم؛ شهادت زن و سیر تحولات تاریخی آن، که در دوره‌های تاریخی فقه مورد بررسی قرار گرفته و بازنگری دلایل و مستندات فقهی جهت پاسخ به شهادت و سؤالات مطروحه در این زمینه گردآوری شده را مورد بررسی قرار داده ایم.

ماحصل و نتیجه این پایان نامه با توجه به تفحص و جستجوی به عمل آمده عبارت است از شرط ذکوریت به عنوان یکی از شروط قاضی در ابتدای دوره‌ی دوم فقه اسلامی از زمان شیخ طوسی (ره) سیر تکاملی را طی کرده و از اواخر دوره ی سوم فقهایی که قائل به جواز قضاوت زنان در مواردی یا به طور مطلق بوده‌اند افزوده می‌گردد؟ زیرا از مهم‌ترین شئونات حکومت اسلامی، بیان اجرای قوانین و احکام الهی است. در همه ادوار زنان فقیه و مجتهدی که یکسان با مردان بوده‌اند مورد پذیرش جامعه اسلامی بوده‌اند، دیده می‌شوند و بنا بر سیره عقلاء که همان رجوع جاهل به عالم است حفظ گردیده است. زیرا قضاوت و مرجعیت تقلید از مناصب مهم و حساس است.

شهادت زن نیز از مقوله حقوق نیست، بلکه تکلیف است. عدم تفکیک این دو باعث بروز سوء تعبیرهایی شده و زنان به این باور غلط سوق داده می‌شوند که به ایشان ستم شده و حقوق آنان رعایت نشده است.

و نتیجه آن که حقوق اجتماعی زن در اسلام هم‌چنان حفظ و رفیع‌تر گردیده است.

کلید واژه‌ها : فقه و ادوار فقه، حقوق، حقوق اجتماعی، زن، قضاوت، مرجعیت، شهادت

پیشگفتار

گرچه هر شأنی از شئون انسانی اعم از فردی و اجتماعی جایگاه و اهمیت خاص به خود را دارد، لیکن برخی از آن‌ها نسبت به برخی دیگر از حساسیت بیشتری برخوردار می‌باشند و به همین جهت نیز در معرض حوادث و وقایع بیشتری واقع است.

در بین همه ی اموری که به انسان و مسائل انسانی مرتبط است مسئله ی ارزش زن همواره از پیچیدگی بیشتری برخوردار بوده است. حقیقتی که در طول تاریخ فراز و نشیب‌های فراوان را تحمل کرده است و از زنده به گور شدن تا خدایی شدن و خدایی کردن را به خود دیده است. زن غیر از حقیقت انسانی، چهره‌های مختلف دیگری را نیز در خود دارد که بایستی آن جلوه های مختلف کشف و آن صورت‌های گوناگون هویدا شود، تا آن‌گونه که هست شناخته و معرفی گردد.

بدون شک قلم‌های روان و زبان‌های گویایی به حرکت درآمده تا بتوانند چهره‌ی اعجاب‌انگیز زن را ترسیم نموده و او را از هاله‌های ابهامی که به دور او تنیده شده رهایی بخشند، لیکن چه بسا نه تنها گردش آن قلم‌ها و چرخش آن زبان‌ها رفع حجابی نکرده بلکه تاری بر تارهای آن تنیده و بر آن ظلمت افزوده است.

گرچه باید اذعان نمود که سخن گفتن پیرامون این موجود همواره با صعوبت همراه و با دشواری هم‌پاست، لیکن فروغ تابناک وحی و شعاع تابنده‌ی دین فضای تیره را روشن و ذهن کدر را نورانی می‌کند، آن‌ها که پیرامون معرفت به این پدیده، بدون سلاح وحی حرکت کرده یا می‌کنند و یا بدون تمسک به ریسمان الهی گام برمی‌دارند باید بدانند که این راه، طولانی و این وادی، ظلمانی است. تلاش آنان جز بر حیرت و کوشش آن‌ها جز بر گمراهی نمی‌افزاید.

برخی که غبار غفلت بر عقل و غمام شهوت بر قلب دارند با نگرشی بر گرفته از جهل و نظری برخاسته از وهم در صدد ارائه‌ی چهره‌ای از زن هستند که نه تنها کمالات شایسته‌ی او را تأمین نمی‌کند بلکه بذر تباهی و تخم فساد را در متن حیات اجتماعی ریخته که از آن چیزی جز شجره خبیثه رذیلت به بار نمی‌آید.

همان‌گونه که افکار انجمادی و آراء ارتجاعی احیاناً موجب آن می‌شود که زن نه تنها به حد کمال خود نرسد بلکه بسیاری از کمالات را که جامعه در مسیر رشد بدان نیازمند است از دست بدهد.

در طی تاریخ در یک برداشت ظاهری چنین به نظر می‌رشد که به جنس ذکور امتیاز و برتری داده شده است و البته تفاوت‌هایی در ساختار طبیعت خلقت زن و مرد وجود دارد و همین اصل موجب تفاوت وظایف طبیعی و تکالیف و مزایای اجتماعی می‌گردد از جمله این مزایا حق قضاوت زن یا شهادت و حتی مرجعیت زن است که همواره مورد سؤال قرار می‌گیرد و در قشر خاص به جواب تبعیض بین زن و مرد قرار می‌گیرد.

بر آن شدیم که در زمان حال نظرات فقها را در زمینه حقوق اجتماعی زنان در ادوار فقه شیعه و سنی و دلایل ایشان را در این رابطه مورد بررسی قرار داده و تا حد امکان سعی شده که با مطالعه به بعضی سؤالات و شبهات پاسخ مناسب داده شود.